

Jezus - thuis in de tempel

Eigenlijk is het heel herkenbaar. Je bent de vader of de moeder van zo'n eigenwijze jongen. Je meent dat je hem van kinds af aan goed hebt opgevoed. Je neemt hem mee naar Jeruzalem, want je vindt het belangrijk om daar het pesachfeest te vieren, om hem die traditie mee te geven, een jaarlijks terugkerend baken in de tijd, dat hem, als joodse jongen, houvast kan geven in het leven, ook later nog, als het er echt op aan komt. En wat gebeurt er? Juist als je denkt dat alles gaat zoals het hoort, gaat het helemaal anders. Plotseling loopt dat kind niet meer in jouw voetspoor. Het gaat zijn eigen weg. En als je hem dan na drie dagen eindelijk gevonden hebt, is er ook nog die onnozele vraag: "Waarom hebben jullie naar mij gezocht?". Zo'n jongen die je in alle onschuld aankijkt en vraagt: "Hoezo, heb ik iets verkeerd gedaan?"

Het is herkenbaar, maar ook bijzonder. In het evangelie van Lucas vormt dit verhaal de overgang tussen de geboorteverhalen en het openbare optreden van Jezus. Het is het enige verhaal in het nieuwe testament waarin ons iets wordt verteld over Jezus als jongere. Twaalf jaar, de leeftijd waarop van een joodse jongen verwacht wordt dat hij een verstandig woord mee kan spreken met zijn ouders en zijn leraren. Dat spreekt tot de verbeelding. Ik herinner mij een groot schilderij van de Franse schilder Ingres. Hij schildert Jezus in een rood gewaad op een troon in de tempel, zijn wijzende vinger omhoog geheven, met rondom hem geschaard de schriftgeleerden in stomme verbazing en lukraak op de grond gegooid voor hem de heilige boeken, die er kennelijk op dat moment niet meer zo toe doen.

Het tafereel is wel vaker zo uitgebeeld, maar toch denk ik dat Lucas het zó niet heeft bedoeld. Hij ziet in Jezus geen wonderkind. Hij vertelt het verhaal nuchter, zonder sensatiezucht, ook al gaat het over heftige emoties. Allen die Jezus hoorden in de tempel stonden versteld van zijn inzichten en antwoorden. Zijn ouders zijn ontzet: "We hebben met angst in het hart naar je gezocht". Kennelijk roept Jezus dit soort reacties op. De ontmoeting met hem laat niemand koud. Dat was al zo in het kerstverhaal. Toen de herders het kind zagen, begonnen ze er meteen over te vertellen en wat ze vertelden verbaasde iedereen. Ook toen al bewaarde Maria die woorden in haar hart en bleef ze erover nadenken. Het is steeds zo bij Lucas. Wat voor iemand belangrijk lijkt in het leven verdwijnt ineens naar de achtergrond als zo'n ontmoeting met Jezus zich voordoet. Deze ene persoon trekt de volledige aandacht. In alle nuchterheid zegt Lucas ons: Jezus móet wel een heel bijzondere jongen geweest zijn, maar niet zoals wij geneigd zijn om ons een bijzonder iemand voor te stellen. Als we hem zo op een voetstuk plaatsen, doen we juist geen recht aan die bijzonderheid.

Als het gaat om jonge mensen die uitzonderlijk zijn in een of ander talent, zien we dat wel vaker gebeuren. Twee weken geleden stond er een verslag in het Parool over een bijzondere promotieplechtigheid op de UvA. Floor Sietsma uit Amstelveen behaalde daar als 20-jarige haar doctorstitel met een uiterst abstract wiskundig onderzoek. Als jongste student ooit was ze op 12-jarige leeftijd begonnen aan de studie informatica. De krant schrijft: "Sietsma praat overtuigend, bladert zo nu en dan in haar boek om iets op te zoeken en beantwoordt de vragen van de promotiecommissie, gehuld in toga, tegenover haar." Tegen het aanwezige publiek zegt ze iets dat intrigeert: "Jullie denken misschien: zij heeft geluk gehad, zij is heel slim geboren. En dat is ook wel zo. Maar dat is niet de enige reden dat ik hier sta." Ze stelt zichzelf het liefst een doel dat voor haar, met haar intelligentie, moeilijk te bereiken is. "Een haalbaar doel beperkt je. Als ik reis naar de maan, kom ik nooit verder dan de maan. Daarom is mijn doel een reis naar de zon. Als ik inzet op een reis naar de zon, kom ik waarschijnlijk veel verder dan de maan. Misschien haal ik mijn doel niet, maar het geeft me wel richting en een motor. Ik krijg er energie van, het zet me in beweging."

Wat die reis naar de zon voor haar is, kunnen we misschien het beste afleiden uit wat ze verder gaat doen. De promotie is achter de rug. Maar in plaats van alleen maar te streven naar verder en hoger op in wiskunde en informatica, gaat ze beginnen aan een geheel nieuwe studie. Ze wil orthopedagoog worden om hoogbegaafde kinderen in het onderwijs te helpen. Zodat ze hun talenten in vrijheid kunnen ontplooien, niet belemmerd door knellende beelden en verwachtingspatronen die bij ouders of

in het onderwijs zo vaak overheersend zijn. Floor Sietsma weet heus wel dat ze bijzonder is. En ze wil dat dat gezien wordt. Maar ze wil in zekere zin ook afdalen. Voor haar is het net als voor iedereen, jong of oud, heel belangrijk om in die eigen bijzonderheid van betekenis te zijn voor anderen en daarin in ontwikkeling te zijn, te kunnen groeien naar wijsheid. Dat is nu, voor haar, op weg zijn naar de zon.

Ik kan me voorstellen dat Jezus ook zo iemand was. Daar in Jeruzalem, tussen die leraren, was hij de tijd vergeten, omdat hij voelde dat hij bergen kon verzetten. Lucas doet een suggestie, meer niet, met die vreemde zin die hij Jezus laat zeggen tegen zijn ouders: “Wisten jullie niet dat ik in het huis van mijn Vader moest zijn?” Zijn ouders begrepen het niet. Het geheim was te groot. Maar begrijpen wij het dan wel? Ik denk dat Lucas ons eerder duidelijk wil maken dat het nooit helemaal te begrijpen is, wie deze Jezus eigenlijk is en wie we zelf eigenlijk zijn. Dat we dat nooit precies kunnen benoemen. En dat het heel belangrijk is dat we dat daarom dan ook niet doen, maar ruimte laten aan wat nog groeien kan, aan wat nog blijken moet. Hij geeft ons niet een theologische definitie: Jezus is de zoon van God, die zijn eigenlijke vader is. Want zo maken we ongemerkt van hem een imago en een wonderkind. Hij wil ons laten zien dat er in deze mens Jezus, nu al, op zo jonge leeftijd, een onbelemmerde geest van vrijheid werkzaam is, niet gehinderd door angst. Een geest die zich onttrekt aan iedere definitie, omdat hij zich alleen maar kan voltrekken in de tijd, in het levensverhaal ten einde toe. En uit het hele verhaal van Lucas weten we dat het vrijmaken van die geest voor Jezus ook steeds duidelijker zijn persoonlijke missie werd: in zijn barmhartigheid met al die mensen die hij toevallig tegenkwam en die die vrijheid niet zo konden ervaren, door ziekte, zonde, doodsangst of armoede. Dat moet ook voor de jonge Jezus een open visioen zijn geweest, een reis naar de zon met een ongewisse uitkomst. De tempel in de grote stad was voor hem de geestelijke ruimte waarin hij kon groeien in wijsheid. Daar voelde hij zich thuis.

“Jezus groeide op, werd sterk en was begiftigd met wijsheid”. Zo begint het verhaal en zo eindigt het: “Jezus groeide verder op en zijn wijsheid nam nog toe”. Deze omlijsting maakt het tot een pedagogisch verhaal. Wat we zien is een highlight uit Jezus’ jonge jaren, maar het gaat natuurlijk om de langer durende ontwikkeling waarin hij staat en die eigenlijk ook de onze is. Dat God mens is geworden betekent voor Lucas helemaal niet dat de geest van God ons onmiddellijk ter beschikking staat, alsof we de toekomst en de jeugd kunnen modelleren naar onze wensdromen. De geest krijgt juist niet de kans als wij van onze 12-jarigen prinsjes en prinsesjes maken. Om groei naar wijsheid mogelijk te maken, om ruimte te scheppen voor de geest, is opvoeding nodig, een liefdevolle, ongeplande, vanzelfsprekende hulp van volwassenen die zelf dat verlangen naar vrijheid in zich dragen en van daaruit leven. Maria deed dat. Zij bewaarde wat er gebeurd was in haar hart. En daarom kon Jezus gewoon terug met zijn ouders naar Nazareth en was hij hun voortaan gehoorzaam. Met ongetwijfeld in zijn hoofd en hart al die vragen die hij de schriftgeleerden ooit nog wilde stellen.

Het is soms niet gemakkelijk om te gaan met onze jongeren. Misschien wel omdat we ze teveel op een voetstuk plaatsen. Opgejaagd door onze razendsnelle communicatiemiddelen, vormen zich heel wat beknellende ego’s en imago’s. Het vliegwielt van de technische mogelijkheden blijkt soms onbesuisd naar alle kanten tegelijk te schieten en niet alleen in de richting van de zon. Maar de lezing van vandaag houdt ons af van ieder pessimisme over de jeugd en over de toekomst. Als we goed kijken, kunnen wij steeds opnieuw versted staan van wat jongens en meisjes van twaalf jaar al kunnen, al weten, al in zich hebben aan wijsheid en inzicht, aan mogelijkheden voor creativiteit en groei en zeker ook aan empathie en compassie met andere mensen, jong en oud. Dat is eenvoudigweg heel mooi en indrukwekkend om te zien. Dat zegt ons iets over de rijkdom van de schepping en de onuitputtelijke veelzijdigheid van de geest. Dat geeft ons hoop. En dat betekent ook: het helpt ons, daadwerkelijk, als we die rijkdom aan mogelijkheden zien en er gebruik van maken, zeker als we ouder worden en menen te weten hoe het leven is. Dezelfde geest die Jezus nog zo onbezonnen zijn eigen gang deed gaan, geeft ook ons de kracht om te blijven verlangen naar de zon, naar een licht dat alle duisternis doorbreekt.

Germain Creighton

Gelezen: Lucas 2, 40-52